

בעזרת השם יתברך

וועד העירוב

122 - 13 עמודים

קונטרס

בענין ג' מחיצות
המקיפות שכונתנו
בארא פארק יצ"ו
(חלק א')

מאת הרה"ג ר'
יצחק צבי סופר
שליט"א

שאלה: שכונת בארא פארק יצ"ו מוקפת כעת בג' מחיצות עומ"ר עה"פ, האם שרי לטלטל בה ע"י תיקון צוה"פ לדעת האג"מ ח"א סי' קל"ט דהעיר מנהטן אע"ג דמוקפת ד' מחיצות לא מהני לה תיקון צו"ה משום פירצת הגשרים, ותשש פלטיא, עיי"ש. והאם מהני לדעתו מחיצת עומ"ר או ליכא מחיצות שלימות ממש.

תשובה:

א. קי"ל דעומ"ר הוה מחיצה עיין עירובין ט"ו ב', מיהו דווקא באין פירצה עשרה. ודעת פמ"ג ריש סי' שס"ג ד"ה צו"ה דמה"ת מהני עומ"ר אפי' בפירצה עשרה, וכ"ה מסקנת חזו"א עירובין סי' מ"ג ס"ק ה' - ח' ובלקוטים סי' ד' ס"ק ה'. והאחיעזר ח"ד ס"ח והחזו"א שם סמכו ועבדו עוברא לסמוך דעומ"ר ופירצה עשרה חשיב רה"י מה"ת ולא חששו לדעת המשכנ"י סי' ק"ב דהוה פירצה מדאורייתא.

ב'. דעת מג"א סי' שס"ג בק"ל דקי"ל כרבנן דבמחיצה גמורה העשויה בידי אדם לא א"ר ומבטלי מחיצתא, וכן נקטו כל גדולי האחרונים שו"ע הרב סי' שמ"ה בקו"א ובשו"ע שלו סי' שס"ג סמ"ב מ"ד. ח"ס סי' פ"ט. בית אפרים סי' כ"ו. חכ"צ סי' ה'. ועוד. ובבי"א שם ובחזו"א סי' מ"ג ס"ק ד' נקטו כן בדעת הרי"ף והרא"ש, ומה שהצריכו הרי"ף והרא"ש דלתות געולות הוא משום מחיצה דלא חשיב מחיצה בראויות להינעל. ומש"ה הביא הרי"ף והרא"ש הך דר' יוחנן דהיכא דליכא שם ד' מחיצות בעי דלת נעולה וכמ"ש התוס' ו' ב' דמדור' יוחנן נשמע לרבנן. מיהו דעת הבית מאיר וביאור הלכה סי' שס"ד דמ"ד דבעי דלת נעולה הוא משום דס"ל א"ר ומבטלי מחיצתא ולפי"ז דיעה ראשונה דמתבר בסי' שס"ד הוא דקי"ל א"ר ומבטלי מחיצתא. ומ"מ אפי' לפי"ד הביאור הלכה מנהג העולם כדיעה ב', אלא שכתב בע"צ יחמיר, עיי"ש.

ג. דעת חזו"א סי' מ"ג סק"ה וסי' י' סק"י דעומ"ר מהני אפי' באיכא בקיעת רבים וכנ"ל דלא קי"ל כר"י דא"ר ומבטלי מחיצתא ומש"ה שווקים ורחובות שלנו הוה רה"י מה"ת דכולן הוה ליה ג' מחיצות עומ"ר מה"ת דפירצה עשרה רק מדרבנן לא מהני וכנ"ל. והאג"מ ח"ה סי' כ"ח חולק וס"ל דמקום הרחובות שנעשו דווקא לדריסת רבים מפולש מקצה אל הקצה לא נחשוב שהוא ג"כ נחשב כגדור מצד שהוא מועט נגד העומד דמקום הבנוי, ורק בפירצה בעלמא שצריך להיות נחשב כגדור מהא דעומ"ר. והוסיפו שם המדפיסים ששמעו מפיו דלא שייך לומר שהפרוץ המיעוט נחשב ממש גדור בפועל עד כדי כך שהוא מבטל פירצת המועט שהרי במציאות כל המקום פרוץ, ודין עומ"ר ענינו רק אם העומ"ר בהיקף שנעשה כל המקום כמוקף אבל לא להכחיש החוש היכא דכל הפילוש שנעשה לדריסת רבים עדיין לפניך ולומר שגדורה במחיצה, ע"כ דבריו בתו"ב של המדפיסים, ולמדנו מדבריו דדוקא כזה:

דה"ר

והפירצה דאיכא במחיצה המבדיל בין העיר להBroadwalk שעל יד חוף הים הוא פירצה דבקעי בה רבים וחשיב ס"ר לדעת האג"מ דמצרפין כל העיר, מיהו הוה עומ"ר ופירצה פחות מעשר. (מה שנוגע לדינא הוא דהוה פירצה פחות מיי"ג אמה ושליש) והעומ"ר מגדיר גוף הפילוש דרה"ר ומהני לדעת האג"מ וכנ"ל אות ג, מיהו נראה דהכי חשיב גדור אפי' לפי"ד ביאור הלכה דקיי"ל א"ר ומבטלי מחיצתא, דעיין שו"ע הרב סי' שמ"ה סי"ב דלחד דיעה אי רה"ר מתקצר לפחות מיי"ג אמה ושליש לא חשיב רה"ר. ועיין שו"ע הרב שם סכ"א ומג"א ס"ק י"ב ופמ"ג שם, ולמדנו דאי הוה מקום חשוב בפנ"ע אינו נטפל לרה"ר בפחות מיי"ג אמה ושליש, ובקיעת הרבים בהך מחיצה הוה דרך מדרון העולה בפנ"ע משך ד"א (כשיעור מבוי, ובאמת נראה ברור בזה דסגי בד"ט דהוא שיעור חשוב, ועיין כעין זה בביאור הגר"א שם לדעת החולקים עיי"ש, ולא מצינו שיעור ד"א לענין דאורייתא, ופשוט) והך מקום הוה פחות מיי"ג אמה ושליש וא"כ הואיל ולא חייל על מקום הפירצה במחיצה שם רה"ר לא א"ר ומבטלי מחיצתא עיין רשב"א עירבין כ"ב א' דדוקא במחיצות העשוין ברה"ר קיי"ל דא"ר ומבטלי מחיצתא. ועיין לשון הריטב"א והרמב"ן סק"י.

עוד נראה בזה דהנה הא דמבוי המתקצר עד י"ג אמה ושליש חשיב רה"ר למדו התוס' - מדין דבין העמודים. ולכאורה צ"ע דהא חלוקים בדינם, דבין העמודים אפי' בפחות מיי"ג אמה חשיב רה"ר, וזה ה"י דעת הע"ש המובא במג"א ס"ק י"ב. והביאור בזה (וכעין זה בתפארת יעקב פל"ז סק"ח) דבין העמודים לא בטלה השתמשות רה"ר דשטחה הוא ט"ז אמה דהא בקעי בין העמודים ומכל הצדדים. (וכן כתב הבית אפרים דף מ"ז ב' ומ"ט א') ואע"פ דנתמעט הרוחב ע"י העמוד כבר כתב הרשב"א שבת ז' א' דלא מסתברא שיהא העמוד ממעט בשיעור הרשות דא"כ נעץ קנה ימעטנו, ומוכח מדבריו דעיקר דינה דעדיין נחשב כרוחב ט"ז אמה דו"ק היטב בדבריו שם. וכוונת התוס' דאי פחות משיעור ט"ז אמה נטפל לרה"ר ונעשה חר עם כל השטח של ט"ז, א"כ מסתבר דעד י"ג אמה ושליש דניחא תשמישתיה וכמ"ש הט"ז ס"ק ז' ובלבוש שם - חשוב חר עם רה"ר ונטפל לרה"ר. וזהו עיקר החילוק דבין העמודים למבוי המתקצר. וז"ל הרב ואע"פ שבין עמוד לעמוד אין שם רוחב ט"ז אמה כשיעור רוחב רה"ר ואפי' אין שם י"ג אמה ושליש כשיעור מבוי המפולש מרה"ר אעפ"כ כיון שרבים בוקעים בהם הם טפלים לרה"ר הרחבה ט"ז אמה משא"כ במבוי שהוא מקום חשוב בפנ"ע ואינו טפל ובטל לרה"ר, עכ"ל. וכוונתו דבקיעת הרבים ששטחה ט"ז אמה לא נתמעטה סדר שימושה בלל ע"י העמודים, משא"כ מבוי שנתמעט סדר שימוש ההילוך דבני רה"ר לאורכה דהא אין רחבה ט"ז אמה, ומש"ה הוה מקום חשוב בפנ"ע (וברור דאין כוונתו דיש חילוק בגוף כמות הבקיעה דלא בקעי כל בני רה"ר דהא לא חילק כלל בס"ב עיי"ש אלא מוכרח כנ"ל) ואינו טפל לאורך רה"ר, דו"ק. ועיין היטב בלשון מג"א ומבואר כנ"ל דשורש החילוק היא בבקיעת רבים, וכנ"ל. ולפי"ז בל פירצה הפחותה מיי"ג אמה ושליש במחיצת עומ"ר לא הוה עלה שם רה"ר ולא א"ר ומבטלי מחיצתא, ואע"ג דיש כמה פירצות בהך מחיצת עומ"ר מ"מ לא חשיבי כחד

עומ"ר וליתא אוירא דהאי גיסא והאי גיסא וודאי לא דמי לבין העמודים דנעשה כחד רוחב).

ואע"ג דאפי' בדעת רש"י דחולק אדין דס"ט וכמ"ש הרשב"א בחידושי עירובין ו' ב' כתב הרשב"א שם דבמתקצר בראש המבוי עד עשר חשיב רה"ר, התם שאני דמתקצר בגוונא דאין צריכין לעקם ממש סדר הילוכן ובקיעתן, ומש"ה חשיב כחד, ונתבטל לכל הרוחב של רה"ר דמשמש להילוך של ט"ז אמה, וזה נראה כזונת הרשב"א בעבודת הקודש דבשער ג' פ"א ה"ב כתב מבואות הרחבים שש עשרה אמה אף על פי שמקצתן מתקצרין ואין בו שש עשרה אמה הרי זה רשות הרבים שאי אפשר לרה"ר להתלקט במלקט לפיכך המבואות המפולשין לרשות הרבים ואורכה לאורך רה"ר אע"פ שאין ברוחבן שש עשרה אמה הרי הן רשות הרבים גמורה ולעיל ש"ב פ"א ה"ב הביא הך לפיכך בשם י"א, ומשמע דברי"ש אין פלוגתא גם ה"ה פי"ד ה"א כתב דעל דינא דלפיכך יש חולקין ולכאורה מאי שנא. ונראה דעיקר החילוק דלא שייך כל כך סברת רה"ר אי אפשר להתקלט אלא בא"צ לעקם הילוכן ובקיעתן, משא"כ בסיפא, דו"ק. וזהו הפלוגתא דרש"י ותוס' עיין היטב בחידושי הרשב"א שם, וזהו שורש הפלוגתא דהרשב"א והרא"ש, דהרשב"א ס"ל דגם מבוי המתקמין להילוכו חשיב כרה"ר הואיל ומשמש לההילוך של ט"ז אמה ומש"ה אפי' כשנפחת מי"ג אמה ושלשי, מיהו לרוחב ליתא להך דינא עיין בשו"ע הרב, והרא"ש חולק וס"ל דהא דמהני לאו משום דמשמש להמשך ההילוך אלא י"ג אמה ושלשי הוה שיעור דעושה רה"ר ומש"ה מהני גם לרוחב בגוונא דמהני לאורך, ובנידון דידן הואיל ובעי לעקם הילוכן לא חשוב מקום הפירצה כרה"ר - לדעת רש"י, וגם לדעת הרא"ש הואיל וזוהו פחות מי"ג אמה וגרע מבין העמודים דנמשך ההילוך דרה"ר לרוחב ט"ז אמה וכנ"ל (מיהו לא נתברר שיעור העיקום ועיין בחזו"א סי' ח' סק"ט דכשני עשרה טפחים עיקום בתוך ד' אמות חשוב כישר עיי"ש ואולי הכא נמי כן וצ"ע).

ושורש הדברים למדתי מדברי הבית אפרים דס"ל שם בדעת התוס' דאפי' מבוי הנתקצר ויש לו י"ג אמה ושלשי לא חשיב רה"ר אלא בנמשך עוד רשות הרבים מן הצדדים ונמשך ההילוך ודמי ממש לבית העמודים ונתקשה בדעת המחבר עיי"ש. אמנם בפחות מי"ג אמה ושלשי גם המחבר מודה וכנ"ל ולא חשיב רה"ר אלא בגוונא דבין העמודים, והא דחשיב מבוי המתקצר כחד עם רה"ר משום דאין הכותל נמשך לכל האורך ובכה"ג ליכא סילוק מחיצות וכמ"ש חזו"א סי' ג' ב"ק כ"ד וחשיב הכותל כקנה, משא"כ באיכא עומ"ר המבדיל ופשוט ועיין בתפארת ליעקב סי' ל"ט סק"ג.

ו) ומה שמצוי בג' וד' מקומות שנגדר ע"י דלת ויש בתי עסק שם, אין שם שום בקיעת רבים, ובכה"ג לא חשיב שם רה"ר אפי' להאג"מ וכנ"ל, ואפי' אי נימא דחשיב בקיעת רבים לפי הכמות לא חשיב רה"ר דהוא קנין פרטי עיין רשב"א ריטב"א עירובין ג"ט א', ובספר נתיבות השבת פ"ג סק"א בכל המצוין שם, ואי משום פירצה בעלחמא יותר מעשרה כבר נתבאר לעיל אות א' דלא קיי"ל כהמשכנ"י, ועוד דדעת ח"ס סי'

פ"ח דחשיב כצוה"פ וכן דעת הרבה אחרונים עיין ליקוטי הערות שם.

(ז) ומה שיש פירצות למחיצות להלן אחרי שנגמר ההיקף של הג' מחיצות סביב לשכונותינו לא א"ר ומבטלי הנך מחיצות, דאין הבקיעה מבטל אלא מקום הבקיעה, וכונת הר"ה כ"ב א' לעומד באמצע הפילוש וכמ"ש התוס' כב' א' וכ"כ לפרש דעתו בשו"ת משכנות יעקב. וגם הריטב"א כוונתו לענין ההילכתא דהגיפופין גודרין הפרוץ דנידון במקום הפרוץ כאילו נפלו, וכי גרע

וזכר לדבר עירובין צ"ב א' א"כ מצינו מחיצה לאיסור עיי"ש וכבר שלל לגמרי הך סברא בשו"ת משנת ר' אהרן סי' ר' ס"ק ט' עיי"ש.

העולה מכל הנ"ל דהג' מחיצות הגודרות מהני וגודר מיעוט הפרוץ שבתוך ההיקף, ומהני וגודר גם לדעת הביאור הלכה דס"ל לדעה א' במחבר א"ר ומבטלי מחיצתא.

(ח) ומה שיש שחוששין לפלטיא: בגדר פלטיא כתב הבית אפרים מקום שהרבים מתקבצין שם, ומתעכבים שמה והרבים משתמשין שם לעשות מקנה וקנין (לשונו מ"ב ב' ומ"ה א') וברור דרחובות שלנו הוזה סרטיא דרך העובר בתוך העיר ועוברים דרך שם (לשונו מ"ד ב') וכן הוא כל לשונות הראשונים עיין רמב"ן נ"ט א' רבים מתקבצין לשוק והרבים קבועים ועומדים שם כל היום. וידוע רבעת שכתב הגאון האג"מ ח"א סי' קמ"ט עדיין היו מקומות כאלו במנהטן. וכן משמע להדיא בשו"ת משנת ר' אהרן ס"ז דחששו למציאת הנ"ל במנהטן. (ובעיקר הדין כבר כתב החכ"צ סי' ל"ז דכיון של הובא שיטת הרשב"א בפוסקים כלל לא קיי"ל כן.) ואפי' אי המצא תמצא במחוז ברוקלין בתוך ג' מחיצות המקיפות פלטיא עדיין שכונותינו שאין בה פלטיא רה"י מה"ת וכמ"ש המאירי שבת ר' א' ובספר הבתים דעיר שיש בה פלטיא דלתותיה ונעולות אף דהפלטיא רה"ר מה"ת העיר הוזה רה"י מה"ת.

(ט) ומה שהגשרים עוברים מעל המחיצות, הנה הגאון בעל אגרות משה זצ"ל בתשובה סימן קל"ט יצא לדון בדין תיקון עירוב בעיר רבתי מאנהעטן, אשר לכאורה כל העיר כולה דינה כרשות היחיד, שהרי היא מוקפת גידודים העשויים לדירה סביב כל העיר משטח המים המקיפים עד גובה קרקעה שהיא יותר מעשרה טפחים גובה, והרי זה דין עמוד גבוה עשרה ורחב יותר מסאתים המוקף לדירה, דמהני לשויה

אמנם דא עקא שכמה וכמה גשרים שתחלתם ממקומות הפרוצים, עוברים בגובה לתוך העיר מעל מחיצות הנ"ל, והגשרים אלו רחבים יותר מט"ז אמות ורבים בוקעין בה, ולכאורה דינם כרשות הרבים דאורייתא, וכיון שגשרים אלו בוקעין לתוך העיר מעל גבי המחיצות, נמצא דכל העיר פרוצה לרשות הרבים דאורייתא, דאין גוד אסיק מחיצתא שמתחת הגשרים מועיל על פירצה שמעליהן, וא"כ תיקון צורת הפתח למחיצה לא מהני בהו, וכדעת המחבר או"ח סימן שס"ד דאין רשות הרבים ניתרת אלא בדלתות ע"כ.

והנה העיר הזאת לית דין ודין שצריכה תיקון לכ"ע, וכנ"ל דאין מחיצת גוד אסיק שמתחת הגשר מועיל להיות מחיצתא על פירצה שמעל הגשר, דקיימא לן כרב עירובין פ"ט דמחיצות שאינן ניכרות לא אמרינן בהו גוד אסיק, וכמבואר בח"ס או"ח סימן פ"ט, שזהו מקור דין גשרים הפרוצים העוברים מעל המחיצות לתוך העיר, דבעי תיקון, ולא מבעי להנך ראשונים שם דס"ל דכל גג הבולט חוץ למחיצות הבית כיון דאין המחיצות ניכרות למעלה על הגג, הוי כל הגג כרמלית, ה"ה הבא דהא הגשר הזה יוצא חוץ למחיצות העיר ואין המחיצות ניכרות מעליהן והוי כל הגשר כרמלית כגג הנ"ל, אלא אפילו לאותן הראשונים דפליגי שם וס"ל דאין גג הבולט אוסר הגג, כיון דהבליטה בעצמה הוא מקום פטור, שהוא למעלה מי' מקרקע רשות הרבים, ואין מקום פטור אוסר, מ"מ הכא כ"ע מודי שבליטות הגשר חוץ למחיצות העיר דינה ככרמלית, שהרי תחילתה הוא ארעא סמיכתא למקום פרוץ שמאידך גיסא, והעיר הזאת פרוצה לגשר זה שהוא כרמלית ובעי תיקון לכ"ע (בפרט הזה כתוב שם קצת בענין אחר להקל, ואין אנו דנין בזה כעת).

אמנם לחדש יצא בזה הגאון זצ"ל, דאפילו לדעת הר"י בתוס' שם דס"ל גג הבולט כולו כרמלית מבואר שם בתוס' הטעם דבליטה הבולטת על רשות הרבים הוי כרמלית, וכל הגג פרוץ במלואה לבליטה זו, ומדייק מזה המג"א בסימן שע"ד, דלפי"ז דוקא אם הבליטה הוא רחב ד' טפחים שהוא שיעור כרמלית, הא פחות מזה דאין הבליטה בעצמה אלא מקום פטור אין הגג נאסר, דאין מקום פטור אוסר, ויש לגג דין רשות היחיד עיי"ש במהרש"א ובמחצית השקל, והיינו דמצד עצם הדין שאין מחיצות ניכרות למעלה על הגג לא בטלי מעל הגג מחיצות רשות היחיד, אלא אם פרוצין הם למקום האסור, וכן הוא שיטת רוב ראשונים שם החולקין דהבליטה הוא מקום פטור אף ברחב ד' טפחים ואין הבליטה אוסרת, הוי הגג רשות היחיד, כלומר דמחיצה שאינה ניכרת אינה מבטלת מחיצות רשות היחיד שמתחת הגג לכ"ע, אלא דפליגי בבליטה עצמה אם כרמלית או מקום פטור, וכן משמע במסקנא בדברי התוס' הנ"ל להמעין.

וא"כ אף אנו נאמר דהאי גשר שעושה פירצה משום שאין מחיצות ניכרות למעלה, אינה משום דנתבטלו מחיצות רשות היחיד מעל הגשר, שעד כנגד המחיצות שלמטה, ולא נאמר הגשר במקום הזה שכנגד המחיצות גוד אסיק, אלא משום שהוא

פרוץ במלואה לחלק הגשר שמחוץ למחיצה, ואין פרוץ למקום האסור עושה רשות הרבים, ולא בעי אלא תיקון לרשות היחיד וסגי בצורת הפתח כשאר פירצות, שאינן בעצמן רשות הרבים ולא מצינו רשות הרבים היכא דמצד עצמו אינו חסר מחיצות רשות היחיד.

אלא שכתב שם דמלשון הרא"ש שם משמע דגג הבולט הוי כרמלית, משום שהוא מקום שאין לו מחיצה, והיינו דעל ידי מחיצות שאינן ניכרות בטלו מעל הגג מחיצות רשות היחיד, ואפילו ע"י בליטה שהוא פחות משיעור כרמלית, בטלו מעל הגג מחיצות רשות היחיד, וכן משמע שם ברש"י צ"ב ע"א, וא"כ כל הגשר הזה אף הנכנס לפנים ממקום המחיצות שמתחתיו הוי במקום שאין לו מחיצות, ורשות הרבים מהלכת בו, ותיקונו דוקא על ידי דלתות כדין רשות הרבים, ואף שהמג"א לא למד כן בדברי הרא"ש, מ"מ לחוש חיישינן כפי משמעות לשון הרא"ש ורש"י ע"כ. זהו תוכן דברי הגאון בעל אגרות משה זצ"ל לאסור עיר מאנהעטן צורת הפתח בלי דלתות עיין שם היטב כי קצרת.

ויש לעיין בדעת הרא"ש דלכאורה מחיצות גג הבית הוי מחיצה ניכרת שהרי הוא מחיצה לאויר הבית ולחד לישנא בסוכה ד' ע"ב כשר שפת הגג אף למחיצות סוכה, ואע"ג דעמוד גבוה עשרה ורחב ד' אין גוד אסיק מועיל למחיצות סוכה משום דהוי מחיצות שאינן ניכרות, מ"מ כתבו שם הראשונים דגג הבית עדיף, דהוי מחיצה ניכרת טפי דהוא מחיצה גמורה לאויר הבית ע"כ, ובודאי אין כונתם לומר דרק עד התקרה הוי מחיצה, ומעל עובי התקרה אינה רשות היחיד אלא מדין אויר גוד אסיק כדין עמוד גבוה עשרה ורחב ד', דא"כ אינו עדיף מעמוד וכנ"ל, אעכ"ח גוד אסיק מחיצות הבית היינו דדינו כמחיצה גמורה עד גובה הגג, ושאר הגג שמדופן לרופן נמי כתוך מחיצות דמי ומחיצות בית כמחיצות חצר ועל גביו רשות היחיד כדין מחיצות חצר דאמרינן בשבת צ"ט ק"ו לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כל שכן, והוא מחיצה ניכרת ומחיצת חצר בודאי קיימת, אם לא שהיא פרוצה לכרמלית פחות מג' טפחים עיין בעבה"ק שער ג' פ"א הלכה ה', וכן הוא בריטב"א עירובין ע"ח וברשב"א שם, אבל פרוץ למקום פטור אינו אוסר, דאכתי מחיצות קיימות מהאי ק"ו, ומאי שנא מחיצות הבית.

ומוכח מזה דס"ל להרא"ש דמחיצות הבית נמי אינן ניכרות אלא עד גובה אוירן מבפנים, וטעמא דמילתא דאין מחיצה אלא המקפת אויר כמבואר בשבת ז' ע"ב בית שאין תוכו עשרה אע"פ שגגו משלימו לעשרה אין תוכו רשות היחיד דחסר ליה המחיצות, והיינו כנ"ל, וא"כ גם בחללו עשרה אין שם מחיצה אלא כנגד אוירו, ומעובי התקרה מלמעלה אינו אלא כדין עמוד עשרה, וכן משמע ברש"י כאן פ"ט ע"א ובריטב"א בשם הראב"ד דאין גג הבית אלא כדין עמוד עשרה, והוא כמסקנת הסוגיא שם סוכה ד' ע"ב דגם שפת הבית אינו כשר למחיצת סוכה והיינו דאין התקרה מחיצה לאויר ואין רשות היחיד על גביו אלא מדין אויר גוד אסיק כמבואר ברש"י

שבת ו' ע"ב ובריטב"א בשם הראב"ד כאן, ובגג הבולט גם אויר פני המחיצה ליכא ובטל מיניה מחיצות רשות היחיד, ודוק.

ולפי"ז במחיצות חצר שיוורד לתוכו גשר גם הרא"ש מודה דמחיצות עולות עד גובה גגן דגם בעובי הגג הוא מחיצה לאויר שמהלאה לגשר עד מחיצה שכנגד, ואין כאן סתימה לאויר שבין גובה המחיצה כגג הבית, ואע"פ שהאויר הוא רחוק מן גובה הגג שכנגד המחיצה מלמטה, מ"מ כבר כתבו התוס' שבת ז' ע"ב דאם אם האויר הוא רחוק מן המחיצה כל שהמחיצה מקיפה שם מחיצה עלה עיי"ש. (וכן כתב בשפ"א שם דאם חקק בתקרה דע"ד מהני דבבה"ג חשיב כל גובה המחיצה כמקיף הרשות ועובי הקירוי כבתוך המחיצות דמיא וכן כתב בנתיבות השבת פ"ב סק"נ דבכה"ג גם הא"ר דחולק על מג"א מודה עיי"ש היטב ואכמ"ל) והכא נמי דין מחיצה עלה כדין מחיצת חצר, ולא מצינו דין דמחיצה שאינה ניכרת על הגג דדמיא לעמוד וכנ"ל. וזה פשיטא דהסוגיא צ"ה א' לרב קתני גג דומיא דחצר מה חצר מנכרא מחיצתא אף גג מינכרא מחיצתא. ועיין רש"י שם. (ופשוט דחלק הגג שמעל המחיצה הוזה עלה שם מחיצה מדין גו"א אפי' אין המחיצה תחתונה נוגע בתקרה, ולהו"א דסוכה כל גג בית מהני לסוכה אפי' אין המחיצה נוגע בתקרה.)

וא"כ גם להרא"ש בגשר שיוורד לכין המחיצות מחיצות קיימות הן עד גבהן ואין הגשר אלא פרוץ במלואה למקום האסור שהוא חלק הגשר שמן גג המחיצה והלאה ולכ"ע אינו אלא תיקון רשות היחיד וסגי בצורת הפתח.

והנה הגאון בעל אגרות משה לא הן על כעין זה ושניא בעובדא דידיה שלא הי' לו במאנהטן אלא מחיצות עמוד גבוה עשרה שאינן מחיצות ניכרות ולפי פשטות משמעות לשון הרא"ש על ידי בליטת גג בטלו המחיצות ואיכא חשש רשות הרבים, משא"כ בנידון שלפנינו מחיצות חצר שבתוכן גשר אינם אלא כדין פרוצים במלואם למקום האסור ואין כאן תיקון מחיצות רשות היחיד.

עוד נראה דעיקר דין דמחיצות שאינן ניכרות הוא לגבי הגג דמקום דריסה נידון כקרקע עולם, וצריך לדון בה מחדש דיני מחיצות אי ניכרות אי אינן ניכרות, וזהו כוונת רש"י שכתב פ"ט א' ד"ה מחיצות. נראין (כשניכרות) לעומדין על הגג כשמסתכלין תחת רגליהם. מיהו גוף קרקע עולם שכבר נגדר לא בטלה דיני המחיצה מהך קרקע עולם, ע"י הגג שחשיב כאין לה מחיצה. וכ"כ בנתיבות השבת פ"ב ס"ק י"ג, עיי"ש היטב דדף הבולט על המחיצות מ"מ תוך המחיצות איכא דינא דגו"א מחיצתא, אלא דיש לדון דחשיב ע"י הגשר שמשפע ויוורד כשהשויה גיפופה דחשיב סילוק מחיצות עיין עירובין צ"ב א' וחזו"א סי' ג' ס"ק כ"ד וה"נ כיון שיוורד עד קרקע עולם נעשה הגשר מחיצה לאיסור דהא מסלק מחיצה ראשונה. אמנם לפי"ז אין לאסור אלא כשהגשר משפע ויוורד על כל המחיצה ולא נשאר אלא ג' או ד"ט דאין דין סילוק מחיצות אפי' בעומ"ר וכמ"ש חזו"א שם (ומש"ה נראה דאפי' אי נימא דבטלה גם מה

שנגרר ע"י דף בולט מ"מ זה דווקא אי איכא דף בולט על כל המחיצה ממש. מיהו
בנשאר ג' או ד"ט ודאי תתוך המחיצה עדיין המחיצות מועילות ואמרינן ביה גוי"א
דלגבי רשות המוקף לא גרע מסילוק מחיצות. וכ"כ בתפארת יעקב פט"ז ס"ק י"א)

עוד נראה דלא שייך סילוק מחיצות אלא אי איכא עלה דין מחיצה וכלשון
הסוגיא מחיצה לאיסור - ואי אינו מתלקט הגשר סמוך לקרקע י' מתוך ד' אין כאן
סילוק מחיצה, (ואי מתלקט א"כ אין כאן פירצה והא קיי"ל לרוב הפוסקים במחיצה
גמורה דלא א"ר ומבטלי מחיצתא)

וא"כ אפי' אי נימא כדעת הגאון זצ"ל דלהרא"ש הוה הגשר רה"ר מ"מ הקרקע
עולם שכבר נגדר עדיין לא בטלה מחיצתא ואינה אלא פרוץ למקום האסור ובכה"ג
מהני צוה"פ. ואין לתמוה כלל היאך חשיב הקרקע עולם רה"ר מה"ת ובתוך היקף הג'
מחיצות (לצד הג' רוחות ולא לצד ורוח הד') פרוץ לרה"ר וחשיב רה"ר, דכל שבתוך
המחיצה המועילות לא בטלה שם רה"ר מינה אפי' אי פרוץ לרה"ר ובמ"ש המאירי
שבת ר' א' ובספר הבתים דעיר שיש בה פלטיא דלתותיה ננעלות העיר נעשה רה"ר
והפלטיא עדיין רה"ר.

ושניא בעובדא ידידיה דהנידון היה לסמוך על צו"ה העומדות על הגשרים בלא
שום תיקון כמו שיראה המעיין בהצעת הגר"צ אייוונשטאט, ולא הי' שייך להעמיד
צו"ה ליד הגשרים, וכן שמעתי דהנידון הי' לערב בלי שום הוספת תיקון (ולא הי'
שייך להוסיף תיקונים לפי המצב של אז כידוע).

עוד נראה דאפי' אי נימא דע"י שמשפע נעשה הקרקע עולם כחלק מן הגג ממש
ולא בעי לדין סילוק מחיצות וחשיב הקרקע עולם כאין לה מחיצות נכרות. (ובאמת
אינו רואה טעם לזה דבגג כל חלק מהגג הוה מעל המחיצה משא"כ הכא) וממילא
הוה הקרקע עולם כחסר מחיצה, מ"מ דווקא בעובדא דמנהטן דחשיב כאלו איכא
בליטת הגשר למטה על הקרקע עולם, דלו יצוייר בליטה סביב הקרקע עולם דמנהטן,
תו ליכא מחיצות ניכרות ודמי לעמוד גבוה עשרה ואיכא בליטה סביבו דתו ליכא
גוי"א וכל הקרקע עולם אין לה מחיצה, משא"כ בנידון דידן חלק הגשר הנכנס לתוך
גובה המחיצות, והמחיצות מקיפין הגג, חשיב מחיצות נכרות (ואף שכאן אינו נראה
תחתיו מ"מ חשיב ניכר הואיל ונראה מן הצדדין, ועדיפא מיניה כתב הגאון האג"מ
שם לדעת ר"י בענף א' עיי"ש היטב)

ולא מצינו דין דמחיצה שאינה ניכרת במקום המוקף מחיצות ממש, דבהך גובה
גופא לא מהני מחיצה, אלא על הגג דמעל המחיצות, דשרי מדין גוי"א, וראיה גדולה
לזה מהא דקאמר בגמ' צ"ב א' לרב קתני גג דומיא דחצר מה חצר מנכרא מחיצתא
אף גג מנכרא מחיצתא פירש"י מה חצר מנכרא מחיצתא שהרי יש לה מחיצות, אף גג
נהי דשרינן ליה במחיצות תחתונות משום גוי"א מיהו מחיצות ניכרות בעינן שלא יהא

גג בולט חוצה להם וכו' עכ"ל רש"י ומבואר דבמקום מחיצות ממש לא שייך מחיצה שאינה ניכרת וזה גופא דהוה בתוך המחיצה חשיב מחיצה ניכרת, ואין מציאות למחיצה שאינה ניכרת אלא במחיצה דגו"א, ומש"ה יליף גג דומיא דחצר וכמ"ש רש"י דו"ק.

ועיין בשו"ת נפש חיה סי' מ"ג ד"ה בנסעי דאפי' בהשוואה גיפופיה היכא דהמחיצות ישנות בולטות מעל החדשות מהני, עיי"ש כ"ש הכא דיסוד הדין אינה סילוק מחיצות, אלא דלא מהני מחיצות שאינן ניכרות. (ומש"ה ס"ל להח"ס סי' פ"ט דאי הגשר מתלקט וחשיב מחיצה ואיכא גובה ה' טפחים והוה מחיצה ניכרת שוב מצטרף הגידוד וגודר. ואי הגשר הוה בגדר סילוק מחיצות לגבי מחיצה התחתונה, וודאי לא מהני, ועיין בשו"ת נפש חיה סי' כ"ה, הובא בליקוטי הערות ס"ק י"ט דו"ק בזה.

וכיון שכן לא חשיב אלא פרוץ למקום האסור ומהני צו"ה. וכ"כ בספר נתיבות השבת פ"ג ס"ק ג' דאי הגשר רה"ר העיר אינה אסורה אלא מדין פרוץ למקום האסור (מיהו לא חילק במה נגדר העיר במחיצות או בגו"א)

קיצור מכל הנ"ל הגשרים אינם מבטלים מחיצות אפי' לדעת הרא"ש. א' משום דלא נפסקה המחיצה אלא כשאינה גודר אויר ונעשה גג. ב' הקרקע עולם שנגדרה עדיין גדרה ולא חשיב סילוק מחיצות. ג' מחיצה המקפת חשובה מחיצת חצר והוה מחיצה ניכרת.

והנה הגאון האג"מ נוטה דאפי' להרא"ש הנידון אינה אלא רה"ר מדרבנן ומדאורייתא לא בעי דלתות הואיל והגשר הוה באויר עיי"ש היטב. ועיין שו"ע הרב סי' שמ"ה סכ"ג דברבנן יש לסמוך על דעת ר"י, דו"ק. (וא"כ מעיקר הדין בלאו הנך ג' טעמי מהני צו"ה דהא לדעת ר"י מהני צו"ה).

והנה שמעתי ד"א דבקיעת רבים דהגשרים מבטלי מחיצות התחתונות, ולפי הנראה שורש דעתם הוא מדברי השערי ציון סי' ד'. (דס"ל בעין זה לענין גג המערה דמש"ה הוה רה"ר, דהמחיצות שם הוה מחיצות בידי שמים, אבל לענין מחיצות בידי אדם ס"ל התם כנ"ל אות ב' דלא א"ר ומבטלי מחיצות.) אמנם אפי' לפי דבריו זה אינו אלא על הגג (ובנידון דיון על הגשר) אבל מחיצות התחתונות וודאי קיימא דהא גג המערה איתא מ"ד ב' שבתוכה רה"י וא"כ אפי' אי נימא דעל הגשר א"ר, מ"מ הקרקע עולם עדיין גדרה, דהתם ליכא בקיעה ואי משום דנכנסין מהגשר לעיר שם אין מקום מחיצות העיר ולא א"ר ומבטלי שלא במקום מחיצות וכנ"ל אות ד', ואינה אלא פרוץ למקום האסור, אמנם עיקר דעת השערי ציון כבר דחה החו"א סי' ק"ח סק"ד וכתב שלא מצינו ביטול מחיצות לחצאין דלעולם כשאמרו א"ר ומבטלי מחצתא אין כאן מחיצה כלל. אבל במערה כיון שהוא רה"י למטה ורה"י עולה עד לרקיע, ולא

נתבטל במה דעוברים במגדלים פורחים מלמעלה, וכן היה דעת האג"מ דהא כתב דלר"י אינה אלא פרוץ למקום האסור הואיל והוא גדור, ולכאורה אמאי נימא א"ר ומבטלי מחיצתא, אלא על כרחך דלא ס"ל הך סברא. (וכל זה אי נחוש לדעת הביאור הלכה וכנ"ל אות ב', אמנם לעיקר הדין עיי"ש).

(י) **ופירצת הבעטערי הטאנע"ל.** הנה אחרי שהוקף מקום ג' מחיצות, ונפרץ בקרקע עולם פירצה, גודל ושיעור הפירצה הוא לכל היותר כגדולה בהך מקום, ולא גרע מנפרצה הך פירצה במקום המחיצה ממש. והרי יש ליד הפירצות הטאנע"ל עומ"ר המגדיר מיעוט הפרוץ. (ועיין היטב רש"י י"א א' ד"ה אלא. ובתפארת יעקב פי"ב ס"ק ג') והך עומ"ר מגדיר גוף הפילוש ומהני להאג"מ ומהני אפי' להביאור הלכה, ולא חשיב בקיעת רבים, דהא עיקר בקיעת הרבים המבטלי מחיצתא הוא במקום הגיפופין, וכמ"ש הריטב"א כ"ב א' שמפילין מחיצות וכו' כיון שבוקעין בהם תדיר דרך הפתחים וכאילו אין שם פתח ולא שום גיפופי והיו פרוצים במילואם עכ"ל. וכ"כ הרמב"ן במלחמות שיש דימוזין שאנו צריכין לומר בהם רואין המחיצות כאלו מאריכות וסותמות זו לזו ובקיעה דרבים מפסקת בהן עכ"ל. וכיון דרוחב הטאנע"ל הוא פחות מ"ג אמה ושליש (כמדומה שהוא פחות גם מעשר ולא עלה בידי למדוד בדיוק ממש) הרי מקום הבקיעה בתוך הגיפופי לא חשיב רה"ר דהרי הוא מבוי המתקצר לפחות מ"ג אמה ושליש, ולדעת הרא"ש לא חשיב רה"ר וכנ"ל. (והרברים נוטים דגם הרשב"א מודה בכך"ג דהא לא ס"ל להרשב"א דחשיב רה"ר אלא במבוי שבין שני רה"ר עיין שו"ע הרב. והכא אי הך מבוי לא הוה רה"ר אין ברוקלין רה"ר. אמנם עדיין צע"ב) ולא אתו רבים ומבטלי מחיצתא. וכל זה לפי"ד הגאון האג"מ וצ"ל דס"ל דאיכא רה"ר מדרבנן וקי"ל בהך רה"ר א"ר ומבטלי מחיצתא. עיין מה שכתב ס' קל"ט. אבל לדעת החולקים לא שייך כלל א"ר דהא הבקיעה הוה במקום מקורה וכן סתם בנתיבות השבת פ"ג ס"ק ו'. ולפי"ז מהני אפי' לפי"ד הרשב"א. (ועיין היטב חזו"א סי' ע' ס"ק ט"ז דמבוי קצר נעשה צו"ה לרחב. ולפי"ז הוה הטאנע"ל צו"ה ולא קי"ל בהא א"ר וכנ"ל) וכל זה אי גזון הטאנע"ל באופן הכי חמור שיש לדון בה. ועדיין יש לדון ולהאריך בזה ועוד חזון למועד, בס"ד.

העולה מכל הנ"ל:

(א) אפי' אי נימא דהך שכונה יש לה דין בקיעה של ס"ר, ונימא דעומ"ר בעי שיגדיר פילוש דדה"ר וכדעת האג"מ, ונחוש לדעת הביאור הלכה דא"ר ומבטלי מחיצתא, עדיין חשיב הך שכונה רה"י מה"ת ע"י ג' המחיצות המקיפין אותה.

(ב) פירצת הגשרים אינה פירצה אפי' לדעת הרא"ש מחמת ג' טעמין וכנ"ל סק"ט. פירצת הטענע"ל לא א"ר ומבטלי מחיצתא דלא הוה רה"ר וכנ"ל, סק"י.

(ג) המקומות המוקפין דלתות לא הוה בה בקיעת רבים ולא חשיבי אפי' פירצה,

ד) לא מצינו ראשונים דס"ל דפירצה להלן מבטל מקום המוקף במחיצות בלא פירצה. (והתוס' כ"ב א' והרמב"ן שם כתבו להיפך וילמד סתום מן המפורש) וכנ"ל סק"ז.

ה) אין פלטיא בשכונתינו וחשיב רה"י אפ"י לפי"ד הרשב"א, וכנ"ל סק"ח.

ומהני כעת לתקן שכונתינו ע"י צוה"פ גם לדעת האג"מ זצ"ל.

סיימתי עשיק לסדר וארא תשי"ס

בשבח והוד"י להשי"ת שזכיתי במקצת
מן המקצת לברך מקחן של צדיקים ג'
עמודי החוראה הגה"צ גאב"ד
קארלסבורג שליט"א הגה"צ גאב"ד
סערדאהעלי שליט"א הגה"צ גאב"ד
האליין שליט"א.

הכריח עבר לעבדי ה'

יצחק צבי סופר